

Brüsszel, 2018.7.6.
COM(2018) 523 final

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

**Második jelentés az európai kutatási infrastruktúráért felelős konzorcium (ERIC)
közösségi jogi keretéről szóló, 2009. június 25-i 723/2009/EK tanácsi rendelet
alkalmazásáról**

A BIZOTTSÁG JELENTÉSE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK ÉS A TANÁCSNAK

Második jelentés az európai kutatási infrastruktúráért felelős konzorcium (ERIC) közösségi jogi keretéről szóló, 2009. június 25-i 723/2009/EK tanácsi rendelet alkalmazásáról

1. BEVEZETÉS

Az európai kutatási infrastruktúráért felelős konzorcium közösségi jogi keretéről szóló 723/2009/EK tanácsi rendelet¹ (a továbbiakban: ERIC-rendelet) azért fogadták el 2009-ben, hogy a nagy, több tagállamot és társult országot felölelő európai kutatási infrastruktúrák létrehozását és működtetését egy új jogi eszközzel, az európai kutatási infrastruktúra-konzorciummal (a továbbiakban: ERIC) mozdítsák elő.

Az ERIC-rendeletet 2013 decemberében² módosították, hogy jobban tükröződhessen a társult országok hozzájárulása az ERIC-ekhez: a társult országokat a szavazati jogok vonatkozásában az ERIC irányító szerveiben a tagállamokkal egyenlő szintre helyezték abból a célból, hogy esetleg társult országok is fogadjanak ERIC-eket.

Az ERIC-rendelet alkalmazásáról szóló első jelentést a Bizottság 2014. július 14-én fogadta el³, és az ERIC-rendelet 19. cikkével összhangban benyújtotta azt a Tanácsnak és az Európai Parlamentnek. A jelentést a Régiók Bizottsága és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság is megkapta.

2014. december 5-i következtetéseiben a Tanács „*ÜDVÖZLI az előrehaladást, amelyről a Bizottság az ERIC-rendelet végrehajtásáról szóló első jelentésében számolt be, és FELKÉRI a Bizottságot arra, hogy 2017-ig nyújtsa be az ERIC-rendelet végrehajtásáról szóló következő jelentést.*

FELKÉRI a Bizottságot és a tagállamokat, hogy tegyenek megfelelő lépéseket az európai kutatási infrastruktúra-konzorcium (ERIC) által biztosított eszköz alkalmazásának az elősegítésére, valamint az európai kutatási infrastruktúra-konzorciumokba és az ESFRI-ütemtervben szereplő más infrastruktúrákba való beruházások ösztönzésére, például a természetbeni hozzájárulások tekintetében.”

Az ERIC-rendelet alkalmazásáról szóló második jelentést a Bizottság a Tanács által az előbbiekben megfogalmazott felhívás alapján készítette el.

2. HÁTTÉR-INFORMÁCIÓK

Az ERIC-rendelet az erőforrások szűkösségétől, illetve a technikai és szervezési problémák összetettségétől eltekintve az új európai infrastruktúrák létrehozása során tapasztalt egyik fő nehézségre nyújt megoldást, azaz a valamennyi ország által elfogadott megfelelő jogi keret hiányára, amely lehetővé teszi a különböző országokból származó partnerek közötti megfelelő partnerségek létrehozását.

¹ HL L 206., 2009.8.8., 1. o.

² HL L 326., 2013.12.6., 1. o.

³ COM(2014) 460 final.

Az ERIC-rendelet azáltal is elősegíti az európai kutatási infrastruktúrák gyorsabb létrehozását, hogy a tárgyalások projektről projektre történő ismétlődését elkerüli, az ilyen nemzetközi kutató szervezetek legmegfelelőbb jogi formáját és az azzal összefüggő előnyöket és hátrányokat elemzi és megvitatja, valamint az egyes nemzeti parlamentekben valamely szükséges nemzetközi megállapodás elfogadásával kapcsolatos viták elkerülésével megtakarítja azt az időt, amely abban az esetben lett volna szükséges, ha az ERIC-rendelet nem létezne.

Az ERIC-rendelet feladata a jelenlegi kihívások (például a kutatás nemzetközivé válása; a kritikus tömeg elérése; szétszórta elhelyezkedő létesítmények kialakítása; referenciamodellek kialakítása) megoldását lehetővé tevő Európai Kutatási Térség létrehozására irányuló európai politikai szándékot valósítja meg. Az is feladata, hogy hozzájáruljon az uniós identitás kiemelt tudományos létesítmények köré szerveződő kiépítéséhez, amely az Európai Unió pozitív arculatának nemzetközi szintű fejlődéséhez vezet azáltal, hogy a nemzetközi partnereknek egyetlen jogi személyt biztosít, amelynek tagjává válhatnak, vagy amellyel együttműködésről és esetleges partnerségről állapodhatnak meg.

Az ERIC jogi struktúrája különböző típusú, egyetlen helyszínen vagy szétszórta elhelyezkedő kutatási infrastruktúrák létrehozására és működtetésére szolgál. A szétszórta elhelyezkedő kutatási infrastruktúrák az egyetlen jogalany által üzemeltetett, különböző helyszíneken található létesítményekben működő kutatási infrastruktúráktól egészen a jogi személyiségüket megőrző, szétszórta elhelyezkedő létesítmények üzemeltetését koordináló központként létrehozott kutatási infrastruktúrákig terjedhetnek. Az eddig létrehozott ERIC-ek közül szinte az összes szétszórta elhelyezkedő kutatási infrastruktúrát üzemeltet.

3. AZ ERIC JOGI JELLEMZŐI

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 187. cikke alapján az ERIC-rendelet a nemzeti és kormányközi jogi és szabályozási rendszereket kiegészítő, transznacionális kutatási infrastruktúrák létrehozására szolgáló közös jogi keretről rendelkezik.

Az ERIC-rendelet szerint egy ERIC valamennyi tagállamban elismert jogi személyiséggel és teljes körű jogképességgel rendelkezik. Legalább három állam tagsága szükséges hozzá: egy tagállamé és két másik országé, amelyek lehetnek tagállamok vagy társult országok. A tagjai lehetnek tagállamok, társult országok, társult országoktól eltérő harmadik országok és kormányközi szervezetek. Az ERIC célkitűzéseinek eléréséhez együttesen járulnak hozzá, amely elsősorban egy európai jelentőségű kutatási infrastruktúra megvalósítása és működtetése. A tagállamok, társult országok, társult országoktól eltérő harmadik országok és kormányközi szervezetek szavazati joggal nem rendelkező megfigyelők is lehetnek.

Az ERIC belső irányítási struktúrája rugalmas és lehetővé teszi a tagok számára, hogy az alapszabályban meghatározzák a jogaikat és kötelezettségeiket, a szervezetet és azok hatásköreit, valamint más belső szabályokat. Az ERIC-rendelet úgy rendelkezik, hogy a tagállamok és a társult országok a tagok közgyűlésében együttesen rendelkeznek a szavazati jogok többségével. A tagok vagyoni felelőssége az ERIC tartozásaiért korlátozódhat a vonatkozó hozzájárulásaikra; az alapszabályban azonban az a rugalmasság is megjelenik, hogy e korlátozáson túlmutató, többféle felelősségi rendszerekről is rendelkezhetnek. Egyes adminisztratív, biztonsági és technikai ügyeket illetően az alkalmazandó jog az uniós

jog, a létesítő okirat szerinti székhely államának vagy a működési államnak a joga. Az alapszabálynak és a végrehajtási szabályoknak meg kell felelniük az alkalmazandó jognak.

A hozzáadottérték-adóról és a jövedéki adóról szóló irányelvek értelmében az ERIC nemzetközi szervnek vagy szervezetnek tekintendő, és így mentesülhet a hēa és a jövedéki adók alól. Mivel a közbeszerzési irányelv értelmében szintén nemzetközi szervezetnek tekintendő, az ERIC saját közbeszerzési szabályokat fogadhat el.

A Bizottság a Tanács által ráruházott végrehajtási hatáskör alapján eljárva, végrehajtási határozattal hoz létre ERIC-et. A Bizottság az ERIC alapító tagjává válni kívánó tagállamok, országok és kormányközi szervezetek által benyújtott kérelem alapján jár el. A Bizottság határozatának elfogadására irányuló eljárás magában foglal egy független szakértői értékelést, különösen az ERIC tervezett tevékenységének területén. A Bizottság az ERIC-rendelet 20. cikkében előírt, a tagállamok és a társult országok képviselőiből álló irányítóbizottság (a továbbiakban: ERIC bizottság) véleményét is kikéri.

4. AZ ERIC-RENDELET VÉGREHAJTÁSA

Az ERIC-rendelet alkalmazásáról szóló első jelentés megírásakor hét ERIC létezett. Ezek a következők: a SHARE-ERIC (az egészségre, az öregedésre és a nyugdíjba vonulásra vonatkozó európai felmérés)⁴, amelynek fogadó országa először Hollandia volt, majd Németország lett, a CLARIN-ERIC (Közös Nyelvi Erőforrások és Technológiai Infrastruktúra)⁵ és az EATRIS-ERIC (Magas Szintű Transzlációs Klinikai Kutatás Európai Infrastruktúrája)⁶, mindkettő fogadó országa Hollandia, az ESS-ERIC (Európai Társadalomtudományi Elemzések)⁷, fogadó országa az Egyesült Királyság, a BBMRI-ERIC (Biobankok és Biomolekuláris Kutatás Infrastruktúrája)⁸, fogadó országa Ausztria, az ECRIN-ERIC (Európai Klinikai Kutatási Infrastruktúra-hálózat)⁹ és az Euro-Argo ERIC¹⁰, mindkettő fogadó országa Franciaország.

Azóta tizenkét további ERIC létesült. Ezek a következők: a CERIC-ERIC¹¹ (Közép-európai Kutatási Infrastruktúra-konzorcium), fogadó országa Olaszország, a DARIAH-ERIC¹² (a művészeteket és bölcsészettudományt szolgáló digitális kutatási infrastruktúra), fogadó országa Franciaország, a JIV-ERIC¹³ (Nagyon Hosszú Bázisvonalú Interferometria Közös Intézet), fogadó országa Hollandia, az Európai Spallációs Neutronforrás-központ ERIC¹⁴, fogadó országa Svédország, az ICOS-ERIC¹⁵ (Integrált Szén-dioxid-figyelő Rendszer), fogadó országa Finnország, az EMSO-ERIC¹⁶ (Európai Multidiszciplináris Tengerfenék- és Vízoszlop-megfigyelő

⁴ HL L 71., 2011.3.18., 20. o.

⁵ HL L 64., 2012.3.3., 13. o.

⁶ HL L 298., 2013.11.8., 38. o.

⁷ HL L 320., 2013.11.30., 44. o.

⁸ HL L 320., 2013.11.30., 63. o.

⁹ HL L 324., 2013.12.5., 8. o.

¹⁰ HL L 136., 2014.5.9., 35. o.

¹¹ HL L 184., 2014.6.25., 49. o.

¹² HL L 239., 2014.8.12., 64. o.

¹³ HL L 363., 2014.12.18., 156. o.

¹⁴ HL L 225., 2015.8.28., 16. o.

¹⁵ HL L 303., 2015.11.20., 19. o.

¹⁶ HL L 268., 2016.10.1., 113. o.

Hálózat), fogadó országa Olaszország, a LifeWatch ERIC¹⁷ (Biodiverzitás- és Ökoszisztéma-kutatás Európai Elektronikus Tudományos és Technológiai Infrastruktúrája), fogadó országa Spanyolország, a CESSDA ERIC¹⁸ (az Európai Társadalomtudományos Adatarchívumok Konzorciuma) és az ECCSEL ERIC¹⁹ (Európai Szén-dioxid-leválasztó és Tároló Laboratóriumi Infrastruktúra), mindkettő fogadó országa Norvégia, az INSTRUCT-ERIC (Integrált Strukturális Biológia), fogadó országa az Egyesült Királyság²⁰, az EMBRC-ERIC²¹ (Tengeri Biológiai Erőforrások Európai Központja), fogadó országa Franciaország és az EU-OPENSCREEN ERIC²² (Kémiai Biológiai Nyílt Szűrési Platformok Európai Infrastruktúrája), fogadó országa Németország.

A CERIC-ERIC és a JIV-ERIC – két olyan európai kutatási infrastruktúra, amely soha nem kérte a Kutatási Infrastruktúrák Európai Stratégiai Fórumának (ESFRI) menetrendjébe történő felvételét – kivételével az összes többi ERIC szerepel az ESFRI-ütemtervben. Megjegyzendő, hogy két ERIC (a SHARE ERIC és az ESS ERIC) európai felmérések tervezésére, kidolgozására és végrehajtására létesült. Tizenhat további ERIC pedig a biológia és az orvostudomány, a fizika, az energiatudományok, a környezeti tudományok, valamint a társadalomtudományok és a bölcsészet területén, szétszórta elhelyezkedő kutatási infrastruktúrák fejlesztésére és megvalósítására jött létre. Az Európai Spallációs Neutronforrás-központ ERIC az első olyan ERIC, amely a fizikai tudományok területén jött létre, és a világ legerősebb neutronforrásának megépítéséért és későbbi üzemeltetéséért felel. Az ECCSEL ERIC az első ERIC, amely az energetika területén létesült.

Bár az ERIC-rendelet közvetlenül alkalmazandó valamennyi tagállamban, és így átültetést sem igényel, a tagállamoknak megfelelő igazgatási intézkedéseket és eljárásokat kellett elfogadniuk ahhoz, hogy valamely ERIC tagjává vagy fogadó országává válhassanak, továbbá hogy az ERIC-rendelettel összhangban megadhassák a hía és a jövedéki adó alóli mentességet. Az ERIC-et továbbá újfajta jogalkotóként a nemzeti szabályozási és közigazgatási rendszerekbe is be kell illeszteni, és mind a Bizottság szolgálatainak, mind az érintett tagállamoknak sok gyakorlati problémát kell megoldaniuk, mielőtt az ERIC-ek teljesen működőképesé válhatnak. E problémák közé tartozik például az is, hogy az ERIC-eket milyen nemzeti nyilvántartásba (például kereskedelmi kamarákba vagy egyesületek nyilvántartásába) kell beilleszteni, ami viszont az ERIC munkatársainak jogállását befolyásolja. Ezenfelül ha nem tervezik a (nemzeti) nyilvántartásba vételt, olyan gyakorlati működési kérdések is felmerülnek, mint például hogy hogyan lehet a bankszámlákat és közjegyzői okiratokat végrehajtani. A Bizottság igazgatási rendszerén belül további példa, hogy az ERIC-re mint jogi személyre nem vonatkozik külön kategória, ez pedig kérdéseket vet fel állami vagy magánjellegükkel és pénzügyi kapacitásukkal kapcsolatban, hiszen ezek az ERIC-ek mind a közelmúltban létesültek.

Ami a társult és egyéb harmadik országokat illeti, amelyekben az ERIC-rendelet nem alkalmazandó, ezeknek az országoknak egy, az ERIC jogi személyiségét és kiváltságait elismerő nyilatkozatot kell tenniük ahhoz, hogy fogadó országává

¹⁷ HL L 76., 2017.3.22., 35. o.

¹⁸ HL L 149., 2017.6.13., 85. o.

¹⁹ HL L 149., 2017.6.13., 91. o.

²⁰ HL L 173., 2017.7.6., 47. o.

²¹ HL L 51., 2018.2.23., 17. o.

²² HL L 82., 2018.2.26., 8. o.

(társult ország esetében) vagy tagjává válhassanak egy konkrét ERIC-nek. Jelentős előrelépés történt az EGT-országok vonatkozásában, amikor az ERIC-rendeletet 2015 márciusában egy vegyes bizottsági határozattal²³ beépítették az EGT-megállapodásba. Különösen ez tette lehetővé, hogy Norvégia két ERIC fogadó országa legyen²⁴.

Az ERIC-rendelet végrehajtásának elősegítéséhez jelentős mértékben hozzájárultak a tagállamok és a társult országok hatóságai által meghozott közigazgatási és eljárási intézkedések, az ERIC bizottság rendszeres ülésein kicserélt információk, valamint a tagállamok és a társult országok képviselői által felvetett kérdéseknek a Bizottság különböző szolgálatait általi tisztázása, amit jól jelez az elmúlt három évben létesített ERIC-ek számának jelentős bővülése.

A Bizottságnak az informális ERIC-hálózattal kezdeményezett hat találkozója, amelyen az ERIC-ek, minisztériumi képviselők és a Bizottság képviselői a bevált gyakorlatokat és a közös nehézségeket vitatják meg, szintén megkönnyítette az ERIC üzemeltetőinek, a minisztériumoknak és a Bizottság szolgálatainak a munkáját. Az ERIC-hálózat mostanra az ERIC-ek által vezetett, intézményesebb jellegű felállással rendelkező ERIC-fórummá alakult át, ami újabb lehetőséget jelent az ERIC-ek számára, hogy a közös kihívásokra kollektív válaszokat dolgozzanak ki, valamint erősítsék láthatóságukat, az általuk elért hatást és fenntarthatóságukat.

E kedvező fejlemények ellenére az első végrehajtási jelentésben felsorolt néhány, még megoldatlan probléma továbbra is akadályozza az ERIC-rendelet által nyújtott lehetőségek teljes mértékű kiaknázását. Ezekkel a problémákkal a következő bekezdések foglalkoznak részletesebben.

5. AZ ERIC-RENDELET VÉGREHAJTÁSÁNAK KIHÍVÁSAI

Az ERIC-rendelet végrehajtására egy olyan időszakban kerül sor, amikor a tagállamok és társult országok az államháztartási hiány csökkentése érdekében megszorító intézkedéseket hoznak. A megfelelő európai kutatási infrastruktúra létrehozásához és működtetéséhez hosszú távon szükséges erőforrások összevonása így jelentős kihívást jelent, amit az egyedi, érintett tagállamok és társult országok költségvetési döntési eljárásainak különböző ütemezése még bonyolultabbá tesz. Ebből következik, hogy az európai kutatási infrastruktúrák minimális finanszírozási alapjának előteremtéséhez meglehetősen hosszú előkészítési időre van szükség, ráadásul hosszú távú fenntarthatóságuk is megkérdőjeleződik. Ez a probléma nem csak az ERIC sajátja, hanem valamennyi európai kutatási infrastruktúrával kapcsolatos²⁵. Az európai kutatási infrastruktúra megvalósításának előkészítésében érintett tagállamok, társult országok és harmadik országok összehangolása, a jobb szinkronizáció és a fokozottabb átláthatóság a végrehajtási folyamat felgyorsítását nagyban segítené, továbbá fenntarthatóságukat is javíthatná az üzemeltetési

²³ Az EGT Vegyes Bizottság 72/2015 határozata (2015. március 20.) az EGT-megállapodás egyes, a négy alapszabadságon kívül eső területeken folytatott együttműködésről szóló 31. jegyzőkönyvének módosításáról (HL L 129., 2016.5.19., 85. o.).

²⁴ Ezek a CESSDA (az Európai Társadalomtudományos Adatarchívumok Konzorciuma) és az ECCSEL (Európai Szén-dioxid-leválasztó és Tároló Laboratóriumi Infrastruktúra).

²⁵ Lásd például a 2017. évi „Sustainable European Research Infrastructures – A call for action” (Fenntartható európai kutatási infrastruktúrák – Cselekvési javaslat) című bizottsági szolgálati munkadokumentumot, https://ec.europa.eu/research/infrastructures/pdf/ri_policy_swd-infrastructures_2017.pdf

szakaszba lépéskor, amikor az említett kutatási infrastruktúrák elkezdik kínálni szolgáltatásaikat.

Az ERIC-ek létrehozásában a minisztérium és a finanszírozó ügynökségek képviselőinek a kezdetektől való részvétele segíthet az előkészítési folyamat későbbi szakaszaiban tapasztalható szükségtelen késedelmek elkerülésében, amikor az ERIC-ként való létrehozásra irányuló hivatalos kérelem benyújtása előtt a helyszín kiválasztásáról és a partnerek pénzügyi hozzájárulásairól és kötelezettségvállalásairól kell gondoskodni. Bár az ERIC-rendelet a kérelmezési folyamat tekintetében nem állapít meg határidőket, az ilyen kérelem kedvezőtlenül hathat a fenntarthatóságra, mivel a különböző leendő tagokra jellemző költségvetési eljárások még tovább bonyolíthatják az ERIC-nek egy olyan időpontban történő létrehozását, amelyet a potenciális tagok is támogatni tudnak.

Ezenkívül sok európai kutatási infrastruktúra horizontális jellege több esetben a leendő tagok számára összetettebb döntési folyamathoz vezet, mivel több minisztériumnak és finanszírozó ügynökségnek kell például az egészségügy, a kutatás és innováció, a tengervédelem, a környezetvédelem és az energiaügy területén részt vennie.

A héairányelv és a jövedékiadó-irányelv, valamint a közbeszerzési irányelv ERIC-rendeletben említett rendelkezései ténylegesen is előírják, hogy az érintett tagállamokban, társult országokban és harmadik országokban több minisztériumot, köztük a pénzügyminisztériumot és a külügyminisztériumot is be kell vonni az ERIC-ként való létrehozásra irányuló kérelmek elkészítésébe és jóváhagyásába. A tizenkilenc ERIC létrehozása során nyert tapasztalatokból úgy tűnik, hogy a tagállamokban és a társult országokban egyre inkább tudatosul ez az összetettség, és a belső jóváhagyási folyamat szervezése és felgyorsítása érdekében egyre több tagállam és társult ország fogad el belső döntés-hozatali eljárásokat.

A jelentéstételi időszak során végül az Egyesült Királyság 2017. március 29-én jelentette be azon szándékát, hogy az Európai Unióról szóló szerződés 50. cikke alapján kilép az Unióból. Mindez azzal jár, hogy a kilépési megállapodás hatálybalépésének időpontjától, illetve ennek hiányában a bejelentéstől számított két év elteltével a Szerződések az Egyesült Királyság tekintetében hatályukat veszítik, kivéve, ha az Európai Tanács az Egyesült Királysággal egyetértésben ennek a határidőnek a meghosszabbításáról határoz.

Következésképpen és a kilépési megállapodás bármely rendelkezésének sérelme nélkül az ERIC-ek létrehozásáról szóló jelen bizottsági végrehajtási határozat csak addig érvényes, amíg az Egyesült Királyság tagsága az Unióban meg nem szűnik. Az Egyesült Királyság bejelentése óta bekerült a megfelelő szövegrész az olyan ERIC-ek létrehozásáról szóló bizottsági végrehajtási határozatok preambulumba, amelyeknek az Egyesült Királyság tagja vagy befogadó országa²⁶.

6. A BIZOTTSÁG SZOLGÁLATAINAK SZEREPE

A Bizottság szolgálatai az évente háromszor-négyszer ülésező ERIC bizottság üléseinek megszervezésével és az azokon való elnökléssel továbbra is elősegítik az ERIC-rendelet végrehajtását. Amellett, hogy az ERIC-rendeletnek megfelelően véleményezik az ERIC-ként való létrehozásra irányuló hivatalos kérelmeket, ezen

²⁶

Lásd például itt: HL L 173., 2017.7.6., 47. o., második és harmadik preambulumbekzdés.

ülések a folyamatban lévő ERIC-ként való létrehozásra irányuló kérelmekről, valamint az ERIC tagsággal kapcsolatos döntések meghozatala érdekében a tagállamok és társult országok által bevezetett belső intézkedésekről való információ nyújtást és cserét biztosítják. Ezenkívül a tagállamokat és a társult országokat tájékoztatják az egyes ERIC-ek létrehozásának időrendjéről, a várható finanszírozás mértékéről, a kidolgozásra váró szolgáltatásokról és egyéb tevékenységekről, valamint a részvételi lehetőségekről. Végezetül az ERIC bizottsághoz 2017-ben kezdtek el beérkezni a már létrehozott ERIC-ektől a tudomány és a technológiafejlesztés területén elért eredményeikről, valamint a tudományos felhasználói közösségekre és a politikai döntéshozókra gyakorolt hatásukról szóló prezentációk. Ezekben az is olvasható, hogy hogyan birkóztak meg az ERIC-nek az adott nemzeti közigazgatási rendszerben történő üzemeltetésével kapcsolatos kihívásokkal.

A „Gyakorlati útmutató ERIC-ek számára” felülvizsgált változata 2015-ben jelent meg, alapjául az ERIC-rendelet 2009-es elfogadása óta szerzett tapasztalatok és tanulságok szolgáltak. Az útmutatót az újabb fejlemények fényében 2018-ban fogják frissíteni.

A Bizottság szolgálatai továbbra is nyújtottak felvilágosítást a tagállamok, a meglévő és jövőbeli ERIC-ek üzemeltetői és egyéb érdekelt felek által az ERIC-rendelet rendelkezéseivel kapcsolatban, széles körben feltett kérdésekről, például olyan témákban, mint az ERIC jogi jellege, a tagok felelőssége, héra- és jövedékiadó-mentesség, spin-off vállalkozások létesítése, különösen a különböző országokban csomópontokkal és személyzettel rendelkező, szétszórta elhelyezkedő infrastruktúrák esetében az alkalmazandó jog, valamely ERIC felszámolása, illetve a nemzeti bíróságok ilyen eljárásokban játszott szerepe.

2013-ban a Bizottság szolgálatai sablonokról gondoskodtak, amelyek harmadik országok és kormányközi szervezetek számára szükségesek ahhoz, hogy nyilatkozzanak valamely ERIC elismeréséről, és amelyek tisztázták vagy egyszerűsítették azon országok számára az ERIC fogadó országává (csak társult országok esetében) vagy tagjává válásának eljárását. Eddig két ország – Izrael és Szerbia – adott ki ilyen, valamely ERIC-ben való tagsághoz szükséges elismerési nyilatkozatot.

A Bizottság szolgálatai továbbra is aktív szerepet töltenek be az ERIC-ként való létrehozásra irányuló kérelmek elkészítése során, részt vesznek a tagállamok és társult országok egyes bizottsági ülésein és más előkészítő ülésein, ahol a jövőbeli partnerek közötti tárgyalások során felmerült kérdésekre a lehetséges megoldásokat és kompromisszumokat kijelölték és tisztázták. Ezek a pontok vonatkozhatnak például az ERIC irányítási struktúrájára, a szellemi tulajdonnal vagy emberi erőforrásokkal kapcsolatos politikákra, és egyéb olyan témákra, amelyek az ERIC alapszabályában foglalt rendelkezések véglegesítése során merülnek fel.

Egy ERIC létrehozását követően a Bizottság szolgálatainak korlátozottabb szerepe van az ERIC tevékenységeiben, amelyeket az ERIC tagok szabályoznak és irányítanak az ERIC-rendelet, valamint az alapszabály és a végrehajtási szabályok által szabott korlátok között. A Bizottság szolgálatai csak akkor járhatnak el, ha valamely ERIC tagjai tájékoztatják vagy felkérlik olyan problémákkal kapcsolatban, amelyek súlyosan veszélyeztethetik az ERIC feladatának teljesítését, vagy az ERIC-rendelet előírásai szerint az ERIC által a Bizottságnak benyújtott éves jelentés alapján.

7. ELSŐ KÖVETKEZTETÉSEK

Az ERIC-rendelet bebizonyította, hogy betölti azt a rést, ami az európai kutatási infrastruktúrák létrehozásában a hagyományos szerződés-alapú nemzetközi szervezetek és a nemzeti jogi személyek között volt tapasztalható.

Az ERIC-ek alapszabályának például a csatlakozással, a döntéshozatallal és többek között a felelősség kérdésének kezelésével kapcsolatos rendelkezéseinek számos közös vonása miatt az ERIC-rendelet nagy mértékben lehetővé tette a tagállamok, társult országok és harmadik országok számára, hogy az együttműködést vagy az ezen európai kutatási infrastruktúrákhoz való csatlakozást fontolóra tudják venni.

Az ERIC-státusszal kapcsolatos kérelmezési eljárás és használatának egyszerűsége ugyan javult, de még tovább optimalizálható, miközben a tagállamok, a tudományos közösség és a Bizottság szolgálatai folytatják azt a tanulási folyamatot, amelynek során jobban megértik e viszonylag új jogi eszköz alkalmazásának gyakorlati vonzatait.

Ugyanakkor számos visszatérő problémával és szakpolitikai kérdéssel is foglalkozni kell, hogy az ERIC valóban olyan jogi eszközzé válhasson, amely sikeresen támogatja az európai kutatást. Ezek ismertetése a következő fejezetben olvasható.

8. VISSZATÉRŐ KÉRDÉSEK ÉS KÖVETKEZŐ LÉPÉSEK

Az ERIC-ek létrehozására irányuló kérelmezési eljárás során szerzett tapasztalatnak és a létrehozott ERIC-ek egyre növekvő számának az eredményeként a tagállamoknak és a Bizottság szolgálatainak számos visszatérő témával kell foglalkozniuk. Ezek a témák a Bizottság és a tagállamok olyan gyakorlataival kapcsolatosak, mint például hogy egy ERIC-et hogyan jegyeztessenek be a nemzeti jogi adminisztratív rendszerekbe vagy más nyilvántartásokba, amelyek lehetővé teszik az ERIC számára, hogy a Bizottság szolgálatai elismerjék, hogy az adott ERIC támogatások kedvezményezettje vagy koordinátora lehet, valamint hogy a tagállamokban bankszámlát nyisson és a héa, illetve a jövedéki adók visszatérítését kérje. Hasonlóképpen, mivel az ERIC egy közszektoron belüli társulás, az általa alkalmazott személyzet státuszát tisztázni kell a nemzeti adminisztratív rendszerekben, mivel az hatással lesz a bérskálákra, a jövedelemadóval kapcsolatos kérdésekre és az ERIC személyzeti költségeire.

További visszatérő kérdés az ERIC-nek nyújtott természetbeni hozzájárulások esetleges héamentessége, mivel sok esetben az ERIC tagjai előnyben részesítik az ERIC-nek nyújtott, részben természetbeni hozzájárulásokat, szemben a pénzbeli hozzájárulásokkal. Az ERIC-ek héamentességének kérdését a héabizottság több alkalommal is tárgyalta, aminek eredményeként 2014. október 20-án tartott 101. ülésén elfogadott egy iránymutatást²⁷. Az iránymutatás szerint a képviselő intézmények²⁸ által vásárolt áruk vagy szolgáltatások még akkor sem élvezhetnek héamentességet, ha az árukat vagy szolgáltatásokat az ERIC részére természetbeni hozzájárulásként történő továbbítás céljából vásárolták. Ugyanakkor a Versenyképességi Tanács 2014. december 5-i következtetéseiben „felkérte a Bizottságot és a tagállamokat, hogy tegyenek megfelelő lépéseket az európai kutatási

²⁷ 828. sz. végleges munkadokumentum.

²⁸ A „képviseelő intézmény” az ERIC-rendelet 9. cikkének (4) bekezdésében foglaltaknak megfelelően képviselheti valamely ERIC tagját bizonyos jogok gyakorlása és meghatározott kötelezettségek teljesítése során.

infrastruktúra-konzorcium (ERIC) által biztosított eszköz alkalmazásának az elősegítésére, valamint az európai kutatási infrastruktúra-konzorciumokba és az ESFRI-ütemtervben szereplő más infrastruktúrákba való beruházások ösztönzésére, például a természetbeni hozzájárulások tekintetében”.

Az ERIC-ek tagjainak nyújtott héamentesség kérdése további pontosítás és útmutatás céljából újra felkerült a héabizottság²⁹ 2018. áprilisi ülésének napirendjére.

A gazdasági kontra nem gazdasági tevékenységek kérdését szintén pontosítani kell, mivel egyre nő az igény, hogy a kutatási infrastruktúrák tevékenységei „innovatív” és „társadalmi-gazdasági” hatásokkal indokolják a tagok által eszközölt beruházásokat.

A társadalmi-gazdasági hatással abban az összefüggésben is foglalkozni kell, hogy az ERIC-ek hogyan járulhatnak hozzá az intelligens szakosodási stratégiák megvalósításához és a régiók társadalmi-gazdasági fejlődéséhez, aminek alapján akár az Európai Regionális Fejlesztési Alapból (ERFA) nyújtott támogatásban is részesülhetnek.

Az ERIC-ek fontos szerepet töltenek be az európai kutatás széttagoltságának csökkentésében azáltal, hogy harmonizált és strukturált módon hoznak létre olyan európai kutatási infrastruktúrákat, amelyek az Unió egész területén fejlesztenek és kínálnak szolgáltatásokat. Ez pedig az adatgyűjtés, az adatokhoz és eszközökhöz való hozzáférés, az adatok karbantartása és a felhasználók számára nyújtott szolgáltatások vonatkozásában fokozza az átláthatóságot. Ennek célja nem csupán a tudományos közösségek erőteljesebb támogatása, hanem tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatalhoz is vezet olyan területeken, mint az egészségügy, az energetika, a környezetvédelem, illetve a társadalmi és kulturális innovációpolitika.

Jelenleg 10 országban rendelkezik létesítő okirat szerinti székhellyel egy ERIC, és a közeljövőben várhatóan még több tagállam és társult ország lesz ERIC-ek fogadó országa. Az új ERIC-ek megvalósításának előkészítése során a tagállamoknak és a társult országoknak figyelemmel kell lenniük arra, hogy a létesítő okirat szerinti székhelyek földrajzi elhelyezkedését illetően hosszabb távon törekedjenek az Európai Unió egészére kiterjedő kiegyensúlyozottabb képviselet elérésére.

A kutatási infrastruktúrák – adatok, szolgáltatások és hozzáférés biztosításával – a például az Afrikai Unióval, Latin-Amerikával és a karibi országokkal, Ausztráliával, Oroszországgal, az Egyesült Államokkal és Kanadával folytatott nemzetközi együttműködésben, valamint az ENSZ által vezérelt együttműködésekben is fontos szerepet játszhatnak. A Bizottság aktívan népszerűsíti az ERIC-eket és egyéb európai kutatási infrastruktúrákat az olyan kétoldalú együttműködési mechanizmusokban, mint például az EU és a Latin-amerikai és Karibi Államok Közössége (CELAC) között működő mechanizmus.

Az OECD (Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet) GSF (Globális Tudományos Fórum) összefüggésében is megvitatták az ERIC-et mint a különösen a szétszórtnan elhelyezkedő nemzetközi kutatási infrastruktúrák létrehozását segítő új jogi eszköz modelljét. A GSF azonban úgy döntött, hogy nem követi a Bizottságnak azt a javaslatát, hogy vizsgálják meg az ERIC mint lehetséges modell használatát, mivel túl bonyolultnak találták.

²⁹

946. sz. munkadokumentum.

Mivel a nemzetközi kutatási infrastruktúra-konzorciumok szintén hozzájárulhatnak az ENSZ fenntartható fejlesztési céljainak eléréséhez, a Bizottság azt tervezi, hogy – adott esetben a nemzetközi fórumok összefüggésében – felkéri e fórumok tagjait, hogy tovább vizsgálják az ilyen kutatási konzorciumok létesítésére szolgáló, célzott jogi eszköz létrehozásának lehetőségeit, mert a konzorciumok az európai uniós ERIC-hez hasonlóan betölthetik a rést a szerződéseken alapuló szervezetek és a nemzeti szervezetek között.